

Основоположник гуманістичного напрямку в психології А. Маслоу вважав, що потреба в самоактуалізації – це і є потреба в розвитку особистості, реалізації здібностей та талантів, в осмисленні свого призначення в світі. Ініціація особистістю прагнення до розвитку, вдосконалення й самостійне його втілення в різних формах активності можливі тільки завдяки наявному природному потенціалу.

А. Маслоу обґрунтовує точку зору, згідно з якою процеси самоактуалізації відбуваються протягом усього життя людини й обумовлені специфічною «мотивацією розвитку», можливості прояву якої вже не є залежними від ступеню задоволення базових потреб. Пов'язуючи процес самоактуалізації з мотивацією розвитку, А. Маслоу стверджує, що самоактуалізація є доведеним фактом лише у небагатьох людей; у більшості вона присутня у вигляді надії, прагнення, потягу, чогось бажаного, але ще не досягнутого [5].

Отже, професійний розвиток вчителів початкової школи є необхідним чинником самоактуалізації та проявом суб'єктної активності у будь-якій діяльності. Професійний розвиток вчителя – це складний, багатогранний процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь.

Список використаних джерел

1. Крушельницька О. В. Управління персоналом [Текст] : навч. посіб. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор, 2003. – 296с.
2. Кузнецова Н. Б. Професійний розвиток людських ресурсів інноваційного типу в умовах глобалізації // [Електронний ресурс] / Н.Б. Кузнецова // домен kneu.edu.ua. 2010. – С.415-423 – Режим доступу: <http://wiki.kneu.edu.ua/bitstream/2010/2973/1/Kuznetsova.pdf>
3. Игнатова В. В. Содействиетакпедагогическаястратегия / В. В. Игнатова, Л. А. Барановская // Сибирскийпедагогический журнал: научно-практическоеиздание. – Новосибирск: Немо пресс, 2008. – № 14. – С. 44–52.
4. Чернікова Т. Професійне становлення педагогів як пріоритет розвивального управління / Т. Чернікова // [Електронний ресурс] 05 лист. 2007 р. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1674/>. Хоржевська І. М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості./ Наукові праці. Державне управління. Вип.202, Т.214.–2013, –с.110- 113
5. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. — СПб. : Питер, 2008. — 352 с. — (Серия «Мастерапсихологии»).

УДК 378:011.3-051:502/504:613-047.22(043.2)

Гудз С. В.

магістр спеціальності «Початкова освіта» групи ПО – 1 м,

Брижак Н. Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,

Мукачівського державного університету

ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ДЕФІНІТИВНІ ПІДХОДИ

Розвиток сучасної системи освіти визначається інноваційними перетвореннями, в основі яких лежить використання компетентнісного підходу, а саме формування у майбутніх педагогів професійної компетентності, важливим складником якої є еколого-валеологічна компетентність.

Екологічне виховання молодого покоління – запорука безперервного гармонійного розвитку людської цивілізації та суспільства, становлення особистості на кожному життєвому етапі, що відображено у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Концепції «Нова українська школа», Концепції розвитку екологічної освіти в Україні тощо.

Зокрема, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року екологізацію освіти визнано одним з головних стратегічних напрямів розвитку держави, проте й зазначено, що до основних проблем освіти входить її повільна екологізація. Документом, що регламентує цей процес, є Концепція екологічної освіти України, де зазначено, що провідна й найважливіша роль у формуванні особистості з новим екоцентричним типом мислення й свідомості, високим ступенем екологічної культури відводиться школі. Це завдання можуть розв'язати лише педагоги зі сформованою еколого-валеологічною компетентністю.

Тому перед учителем Нової української школи стоїть завдання сформуванню у підростаючого покоління еколого-валеологічні знання та практичні вміння, які допоможуть безпосередньо протидіяти негативним факторам, що руйнують благополучне існування людини.

Варто зазначити, що чимало видатних педагогів минулого (К. Вентцель, А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, М. Пирогов, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) звертались до різних аспектів природовідповідного, екологічного та валеологічного виховання особистості. Теоретичні засади екологічної компетентності розглядаються в працях С. Бондар, Г. Бордовського, С. Головіна, К. Корсак, А. Маркової, Л. Хоружої тощо. Основні підходи до формування екологічної компетентності, з'ясування її сутності та структури визначено в працях Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей та ін. Еколого-валеологічну компетентність особистості в різних аспектах досліджували: О. Аніщенко, І. Бузенко, Л. Архипова, Л. Дрожик, С. Книш, С. Шмалей, І. Щербак та ін.

У педагогіці поняття «компетентність» означає володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Компетентність, на думку О. Пометун – це сформовані структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, які дають змогу фахівцю визначати й розв'язувати проблеми, що є характерними для певного напряму професійної діяльності [4]. Компетентність, на думку О. Бондаренко, – це особистісна інтегративна характеристика певного рівня навченості та обізнаності на різних етапах професійного й особистісного

розвитку людини, характеризується наявністю достатніх знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і досвіду для ефективного, кваліфікованого й успішного здійснення діяльності і виконання певних функцій у конкретній ситуації з досягненням певних стандартів чи еталонів у різних сферах життєдіяльності людини [1].

Варто зазначити, що до підготовки майбутніх фахівців до розв'язання сучасних екологічних проблем зверталось чимало науковців.

Так, зокрема, Г. Науменко, аналізуючи сучасний стан екологічної грамотності майбутніх фахівців засвідчує, що саме освіта повинна стати засобом підвищення екологічної свідомості різних верств населення, зміни індивідуальних і суспільних цінностей, світоглядних орієнтирів і формування на їхній основі відповідних стереотипів поведінки. Загострення екокризових явищ в Україні, яка фактично перетворилася в «зону суцільного екологічного лиха», змусило не тільки замислитися над їхніми причинами, а й узятися за пошук дієвих шляхів їх подолання [3]. Одним із таких способів вважаємо формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Під екологічною компетентністю розуміють сукупність екологічних знань, умінь і навичок, які проявляються в активній життєвій позиції та діяльності людини у взаємовідносинах з природою. Важливим у процесі формування екологічної компетентності є усвідомлення особистістю власної причетності до виникнення і вирішення екологічних проблем. Це є підґрунтям для формування екологічної позиції особистості [5] і слугує їй до діяльності із збереження довкілля.

Спираючись на дослідження Н. Куриленко, визначаємо теоретико-методологічною основою дослідження формування еколого-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи такі підходи:

- компетентнісний, який орієнтує вчителя початкової школи на формування в учнів екологічних та валеологічних знань, способів діяльності та ціннісного ставлення до природи і власного здоров'я за рахунок підсилення світоглядної, прикладної й практичної складових початкової освіти, а також урахування життєвого досвіду школярів молодших класів;

- особистісно-діяльнісний, який обґрунтовує вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи з позицій особливостей їхнього психічного розвитку, принципів особистісно-орієнтованого навчання, а також технологій формування еколого-валеологічних знань, відповідних умінь і досвіду еколого-валеологічної діяльності; особистісний підхід зумовлений тим, що процес формування еколого-валеологічної компетентності майбутніх педагогів трактується з урахуванням особистісної позиції кожного з учасників процесу,

- аксіологічний, який розкриває сутність еколого-валеологічних цінностей як складової професійної компетентності, дає можливість визначити ряд еколого-валеологічних цінностей, якими мають оволодіти майбутні педагоги початкової школи;

- системний, який передбачає дослідження еколого-валеологічної

компетентності майбутніх педагогівпочаткової школи не ізольовано, як автономну одиницю, а, передусім, як взаємодію та зв'язки різних компонентів цілого, знаходження в системі цих відносин провідних тенденцій й основних закономірностей [2].

Однак, у контексті дослідження нас цікавить еколого-валеологічна компетентність особистості.

Еколого-валеологічну компетентність майбутнього вчителя Л. Дрожик розуміє як інтегровану характеристику професійних й особистісних якостей майбутнього вчителя, яка віддзеркалює рівень сформованості еколого-валеологічних цінностей, знань, умінь і практичного досвіду, що дають йому змогу успішно здійснювати педагогічно орієнтовану еколого-валеологічну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я та охорону довкілля в умовах загострення екологічної ситуації, здійснення еколого-валеологічного навчання і виховання школярів.

Формування еколого-валеологічної компетентності - це не засвоєння окремо один від одного знань та вмінь, а засвоєння комплексної процедури еколого-пізнавальної та здоров'язабезпечувальної діяльності, яка носить особистісно-розвивальний характер.

Ми погоджуємося з такою думкою, що інтегрований підхід дає змогу визначити еколого-валеологічну компетентність майбутнього вчителя як інтегровану категорію, цілісне утворення, що складається із взаємопов'язаних компонентів, функціонування яких приводить до виникнення нових (емерджентних) якостей студентів: еколого-валеологічних знань і вмінь, навичок еколого-валеологічної діяльності.

Спираючись на наукові дослідження Ю. Бойчука, еколого-валеологічні компетентності – це сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій особистості, її знань, способів діяльності стосовно збереження, відновлення й розвитку власного здоров'я та навколишнього середовища в умовах напруження екологічної ситуації. У майбутнього вчителя повинні бути сформовані такі компетентності: системні знання про цілісність людини й середовища, синергетичні принципи побудови світу, технологічну діяльність людини і її вплив на протікання екологічних процесів у середовищі існування, поняття про здоров'я людини як критерій якості навколишнього середовища, сучасні стратегії подолання екологічної кризи та місце в них духовних цінностей; система еколого-валеологічних цінностей; яскраво виражені психологічні механізми сприйняття природних об'єктів у процесі взаємодії з ними – емпатія, ідентифікація, суб'єктифікація; екоцентрична спрямованість взаємодії з навколишнім світом; позитивна мотивація на збереження середовища існування та власного здоров'я; уміння й навички практичної еколого-валеологічної діяльності. Усі перераховані якості вважаємо важливими також для майбутніх учителів початкової школи.

Отже, еколого-валеологічна компетентність - це інтегрована характеристика професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя, яка відображає рівень сформованості еколого-валеологічних цінностей, знань, умінь та практичного досвіду, що дозволяють йому успішно здійснювати

педагогічно орієнтовану еколого-валеологічну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я та охорону довкілля в умовах загострення екологічної ситуації, здійснення еколого-валеологічного навчання і виховання школярів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. М. Формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Олена Миколаївна Бондаренко. – Київ. 2008. – 20 с.
2. Куриленко Н. В. Поняття про екологічну компетентність, її структуру та умови формування у процесі навчання фізики учнів основної школи /Н. В. Куриленко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі. 2013. – Вип. 12. – С. 30-38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_3_2013_12_7.
3. Науменко Г. Г. Освіта як системний чинник формування екологічної культури майбутніх вчителів: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.10 / Г. Г. Науменко ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 20 с.
4. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг.ред. О. В. Овчарук. – К.: КІС. 2004. – С. 16-25.
5. Пруцакова О.Л. Сутність та види екологічної компетентності особистості / О.Л. Пруцакова // Збірка наук. праць. — К.: Лаура, 2005. — № 8. — С. 16—19.

УДК 378:373.3.011.3-051 (043.2)

Кайс І.І.

студентка ПО-1м, ОС «магістр», МДУ,
Кузьма-Качур М.І.
 к.п.н., доц., доц. кафедри ТМПО, МДУ

НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах розбудови держави, реформування системи освіти на гуманістичних та демократичних засадах суспільство не завжди влаштовує існуючий рівень готовності випускників закладів вищої освіти. Перед закладами вищої освіти гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних навчальних закладів усіх рівнів акредитації щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів. Сучасний вчитель початкової школи повинен виділятися високим рівнем професіоналізму, творчої активності, комунікативними якостями. Підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів у професійному та соціокультурному аспектах окреслені в

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>